

# 1.

Želim napisati što se dogodilo u kući moje bake kad mi je bilo osam ili devet godina, ali nisam sigurna je li se to doista dogodilo. Moram svjedočiti o neizvjesnom događaju. Osjećam kako urla u meni – ono što se možda nije dogodilo. Ne znam ni kako da to nazovem. Mislim da bi se moglo reći da je to zločin putenosti, ali put je već odavno nestala, a nisam sigurna kakvu bol možda još uvijek trpe kosti.

Moj brat Liam volio je ptice i, poput svih dječaka, kosti uginulih životinja. Nemam sinove, pa kad god nađem na nekakvu malu lubanju ili kostur, zastanem i pomislim na njega, na to kako se divio njihovoj složenosti. Prastare svračje nožice koje izbijaju iz hrpe perja; kratke, lagane i čiste. Tom se riječju koristimo kad govorimo o kostima, kažemo da su *čiste*.

Kćerima, naravno, kažem da se odmaknu od mišje lubanje u šumi ili uginule zebe koja trune pokraj vrtnog zida. Nisam sigurna zašto. Premda ponekad pronađemo, na plaži, sipinu kost koja je toliko čista da je moram kradom spremi u džep, pa bodrim svoju ruku njezinim skrivenim bijelim lukom.

Mislim da ne smijemo ocrnjivati pokojne, možemo ih samo tješiti.

Zato Liamu nudim ovu sliku: moje dvije kćeri trče po pješčanom rubu kamene plaže, pod tromim, nemirnim nebom, a kaputi im spadaju s ramena. Zatim je izbrišem. Zatvorim oči i zanjišem se uz glasni šum mora. Ponovo ih otvorim kako bih pozvala svoje djevojčice da se vrate u automobil.

Rebecca! Emily!

Nije važno. Ne znam istinu ili ne znam kako je izreći. Ostaju mi samo priče, noćne misli, iznenadna uvjerenja koja su plod nesigurnosti. Zapravo mi ostaje samo buncanje. *Voljela ga je!* kažem. *Sigurno ga je voljela!* Čekam onaj smisao koji rađa zora, nakon neprospavane noći. Ostajem u prizemlju dok mi obitelj diše nada mnom i zapisujem, izlažem ih u lijepim rečenicama, sve moje čiste, bijele kosti.

## 2.

**I**ma dana kad se ne sjećam svoje majke. Gledam njezinu fotografiju i ne vidim je. Ili je posjetim u nedjelju, nakon ručka, i provedemo ugodno poslijepodne, a kad odem, shvatim da je protekla kroz mene poput vode.

“Zbogom”, kaže, već pomalo izgubljena. “Zbogom draga moja djevojčice”, i podigne svoje meko, ostarjelo lice da je poljubim. To me još uvijek dovodi do ludila. Taj njezin običaj da, kad se okrenem, naizgled nestane pa kad je ponovo pogledam, vidim samo obris. Mislim da je ne bih prepoznala na ulici da jednom kupi novi kaput. Da moja majka počinu zločin, ne bi bilo svjedoka – ona je utjelovljenje zaborava.

“Gdje mi je torbica?” znala bi reći kad smo bili djeca – ili bi se radilo o njezinim ključevima, ili o naočalama. “Je li mi itko vidio torbicu?” i tih bi nekoliko sekundi postala gotovo prisutna, idući iz predsoblja u dnevnu sobu pa u kuhinju i natrag. Čak ni tada ne bismo gledali u nju, nego posvuda naokolo: slijedila nas je kao nemir, neka vrsta zajedničke krivnje, dok smo gledali po sobi, znajući da nam pogled neće pasti na torbicu, smeđu i oblu, iako je sasvim sigurno bila tu.

Zatim bi je Bea našla. Uvijek postoji dijete koje, osim što gleda, i vidi. Ono mirno.

“Hvala ti. Dušo.”

Iskreno rečeno, moja majka je toliko rastresena da možda ne vidi ni samu sebe. Možda prijeđe prstom preko reda djevojaka na nekoj

staroj fotografiji i ne zna koja je od njih ona. A od sve njezine djece, ja sam najsličnija njezinoj majci, mojoj baki Adi. Sigurno je to zbunjuje.

“Oh, zdravo”, rekla je otvorivši vrata onog dana kad sam saznala za Liama.

“Zdravo. Dušo.” Kao da se obraća mački.

“Uđi. Uđi.” Stoji na vratima, ne mičući se da me pusti unutra.

Naravno da zna tko sam, samo mi se ne može sjetiti imena. Pogled joj leti slijeva nadesno dok jedno po jedno ime briše s popisa.

“Zdravo, mama”, kažem, tek toliko da je podsjetim. Pa prođem pokraj nje i uđem u predsoblje.

Kuća me poznaje. Uvijek manja nego što bi trebala biti; sobe vam u sjećanju nisu tako male, ni raspored toliko kompliciran. Uvijek premala.

Iza mene, majka otvori vrata dnevne sobe.

“Hoćeš li nešto popiti? Čaj?”

No ja ne želim u dnevnu sobu. Nisam gost. Ovo je i moja kuća. Bila sam u njoj dok je rasla; kad se dnevna soba preuređivala u kuhinju, kad je kuhinja gutala stražnji vrt. Ovome se mjestu još uvijek vraćam u snovima.

To ne znači da bih ikada više ovdje živjela. Sve je u nadogradnjama, kuće više i nema. Čak i spremište pokraj kuhinjskih vrata ima otraga još jedna vrata, pa se do zahoda u prizemlju treba probijati pokraj kaputa i usisavača. Ništa se ne bi moglo prodati, ponekad pomislim, osim lokacije. Treba sve spraviti sa zemljom i početi iznova.

Kuhinja još ima isti miris – prodre mi u mozak, jedva primjetan i neugodan, pod svježom, blijedožutom bojom zidova. Ormarići prepuni starih plehova za pečenje; skoreni ostaci hrane na oblozi grijača za vodu; naslonjač u kojemu je sjedio moj otac, s naslonima za ruke izlizanim i hladnim od godinama taloženih ljudskih ostataka. Načas me natjera na povraćanje, a onda ga prestanem osjećati. On jednostavno jest. Naš miris.

Odem do stražnjeg pulta i uzmem kuhalo, ali kad ga počnem puniti, manšeta na rukavu kaputa zakvači mi se za otvorenu slavinu i u rukav mi uđe voda. Protresem šaku, pa cijelu ruku, a kad napunim kuhalo

i uključim ga u struju, skinem kaput, okrenem mokri rukav naopako i istresem ga.

Moja majka gleda taj neobičan prizor, kao da je na nešto podsjeća. Zatim se zaputi onamo gdje su joj na tanjuriću složene tablete, na prednjem pultu. Položi ih na jezik, jednu za drugom, nevoljko i rastreseno. Uzdigne bradu i proguta ih bez vode, a ja protrljam dlanom mokru ruku pa vlažnim dlanom prođem kroz kosu.

Još jedna, zelena kapsula uđe joj u usta i ona se umiri, gutajući. Načas pogleda kroz prozor. Zatim se tromo okrene prema meni.

“Kako si. Dušo?”

“Veronica!” dođe mi da joj doviknem. “Zvala si me Veronica!”

Kad bi samo postala vidljiva, pomislim. Onda bih je mogla zgrabiti i prenijeti joj istinu o situaciji, da shvati ozbiljnost onoga što je učinila. No ona je i dalje nedokučiva, nepovrediva, previše voljena.

Došla sam joj reći da su našli Liama.

“Jesi li dobro?”

“Oh, mama.”

Posljednji sam put plakala u ovoj kuhinji kad mi je bilo sedamnaest godina, u dobi kad smo već prestari za plakanje, osim možda u našoj obitelji, u kojoj kao da su svi bili svih godina, u istom trenutku. Prijeđem vlažnom podlakticom po stolu od žute borovine, mutnoga, umjetnog sjaja. Okrenem lice prema njoj i namjestim ga da joj kažem neku uobičajenu frazu (primjećujem da me to pomalo i veseli) ali, “Veronica!” kaže ona sasvim iznenada i krene – gotovo jurne – prema kuhalu. Položi ruku na bakelitni držak dok mjehurići bujaju ispod kroma i podigne ga, još uvijek ukopčanoga, da ulije vodu u čajnik i ugrije ga.

Nije ju čak ni volio.

Na zidu je jedan urez, ondje pokraj vrata, nastao kad je Liam hitnuo nož na našu majku, a mi smo se svi nasmijali i viknuli na njega. Smjestio se između drugih udubljenja i mrlja nepoznatog porijekla. Slavan je. Taj zarez što ga je Liam napravio, nakon što se moja majka izmakla, a prije nego što smo svi počeli urlati.

Što mu je to mogla reći? Kako ga je uopće mogla isprovocirati – ova draga žena?

A onda ga je Ernest, ili Mossie, netko od tih napasnika, hrveći se s njim izgurao kroz stražnja vrata na travu da ga prebije. I to nam je bilo smiješno. I moj se izgubljeni brat, Liam, smijao: onaj koji je zavitlao nož, onaj koga su mlatili, i on se smijao, grabeći starijeg brata za gležanj da ga obori na travu. I ja – i ja sam se smijala, koliko se sjećam. “Ts, ts, ts”, kratko je rekla moja majka, vidjevši to, i opet krenula za svojim poslom. Moja sestra Midge uzela je nož i zamahnula njime kroz prozor prema dečkima koji su se tukli, a onda ga je spustila u sudoper pun prljavoga posuđa. Naša se obitelj barem dobro zabavljala.

Moja majka poklopi čajnik i pogleda me.

Od bokova do koljena obuzme me strahovita drhtavica. Zbog strašne vrućine koja me prožme i mlohavosti u utrobi dođe mi da zarijem šake među bedra. Zbuni me taj osjećaj – negdje na pola puta između nagona za proljevom i želje za seksom – ta gotovo genitalna bol.

Vjerojatno sam posljednji put ovdje plakala zbog nekog dečka. Obične, obiteljske suze u ovoj kuhinji nisu značile ništa; samo su se utapale u općoj buci. Je li nazvao ili nije, to je bilo jedino važno. Kakva katastrofa. Zbog takvog nečeg lupali biste glavom o zid nakon pet boca jabučnog vina. *Ostavio me je*. Presavijeni napola, držali biste se za trbuh, tuleći i susprežući povraćanje. *Nije me nazvao ni da mu vratim šal*. Dečko tirkiznoplavih očiju.

Jer bili smo također – moglo bi se reći – i veliki ljubavnici, mi Hegartyjevi. Srodne duše koje bi najednom završile u krevetu i ne bi se više razdvajale. Osim onih koji uopće nisu bili u stanju voljeti. A to je, opet, većina nas, na neki način.

“Radi se o Liamu”, kažem.

“O Liamu?” kaže ona. “*O Liamu?*”

Moja je majka imala dvanaestero djece i – kako mi je priznala jednoga teškog dana – sedam pobačaja. Nije ona kriva za praznine u svojoj glavi. Pa ipak, nisam joj oprostila. Jednostavno ne mogu.

Nisam joj oprostila svoju sestru Margaret, koju smo zvali Midge, dok nije umrla, u četrdeset drugoj godini, od karcinoma gušterače. Ne opraštam joj svoju prelijepu, rastresenu sestru Beu. Ne opraštam joj svog najstarijeg brata Ernesta, koji je bio svećenik u Peruu, a sad je posrnuli svećenik u Peruu. Ne opraštam joj svog brata Stevieja, nebeskog anđelčića. Ne opraštam joj cijelu tu zamornu litaniju, od

Midge, Bee, Ernesta, Stevieja, Ite, Mossieja, Liama, Veronice, Kitty, preko Alice do blizanaca, Ivora i Jema.

Kakva nam je samo epska imena nadjenula – nitko se ne zove jednostavno Jimmy, Joe ili Mick. Pobačaji su vjerojatno dobili brojeve, recimo “1962.” ili “1964.”, iako je možda i njima dala imena, u svom srcu (Serena, Aifric, Mogue). Ne opraštam joj ni tu mrtvu djecu. To što se nije ni potrudila zapisivati, da se zna tko se čime, kako i protiv čega cijepio. Jesam li ja jedina žena u Irskoj kojoj još uvijek prijeti opasnost od dječje paralize? Ne zna se. Ne opraštam joj ni to što sam bez kraja i konca nasljeđivala polovnu odjeću, ni to što sam imala premalo igračaka, ni to što nas je Midge mlatila jer je moja majka bila prenežna ili prezaposlena ili previše trudna pa se nije mogla time zamarati.

Moja ljubljena majka. Moja vječna djevojčica.

Ne, kad smo već kod toga, ne opraštam joj ni seks. To glupavo neumjereno tucanje. Slobodno i nepromišljeno. Posljedice, mama. *Posljedice.*

“Liam”, kažem, prilično oštro. I u kuhinji se sve polako stiša dok izvršavam svoju dužnost, dok jednom ljudskom biću priopćavam nešto o drugome, onih nekoliko brižno odabranih pojedinosti koje daju naslutiti njegov kraj.

“Rekli su mi da je mrtav, mama.”

“Oh”, kaže ona. Znala sam da će to reći. Znala sam da će baš taj zvuk ispustiti iz usta.

“Gdje?” kaže.

“U Engleskoj, mama. Ondje gdje je bio. Našli su ga u Brightonu.”

“Kako to misliš?” kaže ona. “Kako to misliš, ‘u Brightonu?’”

“U Brightonu u Engleskoj, mama. To je grad na jugu Engleske. Blizu Londona.”

U tom me trenutku ona udari.

Mislim da me nikada prije nije udarila. Poslije se pokušam prijetiti i gotovo sam sigurna da je batine prepustila drugima: Midge, naravno, koja je uvijek nešto brisala, pa bi nas opalila krpom, onako u prolazu, po licu, vratu ili odostraga po nogama, a krpa bi uvijek užasno smrdjela. Gori mi je bio taj smrad nego bol. Mossieju, koji je bio psihotičan. Ernestu, koji je udarao obzirno, ispruženim dlanom.

Prelazeći sa starijih na mlađe, dužnost batinanja gubila je na važnosti i na kraju potpuno nestala, iako sam je i ja kratko obnašala, s Alice i blizancima, Ivorom i Jemom.

Ipak, majka se jednom rukom odupre o stol, a drugom zamahne i dohvati me po glavi. Ne prejako. Nimalo jako. Zatim zamahne unatrag, uhvati se za kuhinjski pult i ostane stajati tako, između pulta i stola, glave obješene ispod raširenih ruku. Neko vrijeme šuti, a onda ispusti strašan zvuk. Veoma tih. Kao da joj se uzdiže s leđa. Podigne glavu i okrene se prema meni da joj vidim lice; da vidim njegov izraz koji će se zauvijek promijeniti.

*Nemoj reći mami.* Bila je to mantra naših djetinjih godina, jedna od njih. *Nemoj reći mami.* Midgeina, njezina osobito, ali i svih starijih. Kad bi se nešto razbilo ili prolilo, kad Bea ne bi došla kući, kad se Mossie preselio na tavan, kad je Liam probao LSD, kad je Alice spavala s dečkom, kad je Kitty prokrvarila u novu školsku uniformu, kad smo nebrojeno puta telefonom javljali o zastoјima, komplikacijama, problemima s novcem za autobus ili za taksi i kad je jednom, o užasa, Liam proveo noć u zatvoru. Te se poruke nisu prenosile: došaptavali bismo se u predsoblju *Nemoj reći mami* jer mama bi – što? Izdahnula? Mama bi se zabrinula. Što je, po mom mišljenju, mislim ja, bilo sasvim u redu. Na kraju krajeva, ona ju je stvorila, ovu obitelj. Svi smo izašli – jedno po jedno i uz mnogo muke – iz njezine utrobe. A moj otac bi to govorio još češće od drugih; staložen, ugladen, *Nema potrebe time zamarati majku*, kao da je njegov krevet jedina stvarnost koju je ta žena imala obvezu podnositi.

Kad moja majka ispruži ruku i udari me, prvi put u životu, ona je u svojoj sedamdesetoj, a ja u trideset devetoj godini, mozak mi uzavrije, raspukne se umalo, zbog nepravednosti svega toga. Pomislim kako ću umrijeti od nepravde, kako će mi je navesti kao uzrok smrti na smrtovnici. Ta je dužnost, za početak, morala zapasti baš mene – jer ja sam, naravno, brižna. Imam automobil, ne moram se brinuti o telefonskom računu. Moje se kćeri ujutro prije škole ne moraju otimati za gaćice. Zato se ja moram odvesti do mame, pozvoniti i namjestiti se nasuprot njoj uz kuhinjski stol da joj bude lakše udariti me. Nisam sve to dobila slučajno – muža, automobil, telefonski račun, kćeri. Zbog toga sam ljuta na svu svoju braću i sestre, na sve redom, uključujući Stevieja, koji je odavno mrtav, i Midge, koja je umrla nedavno, a na Liama sam ljuta

kao pas jer je i on mrtav, baš sad kad mi najviše treba. Sasvim doslovno, izvan sebe sam. Obuzeta bijesom, još jedanput pogledam kuhinju, ovaj put odozgo naniže: vidim sebe s mokrim zavrnutim rukavom, svoju golu podlakticu ispruženu na stolu, a s druge strane stola, svoju majku, koja stoji raspeta, glave obješene o bijeli trokutić gologa vrata.

Liam je ondje. Ondje gore. Osjećam ga kao uzvik u ovom prostoru. To zapravo on vidi; moju golu ruku, našu majku kako se igra aviona između kuhinjskog pulta i stola. U niskom letu.

“Mama.”

Ona i dalje ispušta onaj zvuk. Podignem ruku.

“Mama.”

Nema pojma koliko smo učinili za nju u ovih šest dana koliko je prošlo od kada su nas prvi put nazvali iz Engleske. Nije morala odgovarati na pitanja: o njegovu zubarskom kartonu, koji je Kitty tražila po Londonu, a ja po Dublinu; o njegovoj visini, boji kose i tetovaži na desnom ramenu. Ništa joj od toga nije ponovila, kao meni, jutros, veoma ljubazna policijska službenica, koja je došla meni na vrata, jer ja sam ga najviše voljela. Žao mi je tih policajki – jedini im je posao razgovarati s ucviljenom rodbinom, pritvarati prostitutke i piti čaj.

S donje usnice moje majke cure tanki mlazovi sline. Usta joj se ne prestaju otvarati. Nastoji ih zatvoriti, ali ne uspijeva stisnuti usnice. “Khh. Khh”, izusti.

Moram je uhvatiti za ramena, nježno je podići i gurnuti. Držat ću joj ruke pritisnute uz bokove dok je ne posjednem na stolicu, i pošećerit ću joj čaj, iako ga pije bez šećera. Sve ću to učiniti iz poštovanja prema tuzi koja je biološka, glupa i bezvremena.

Isto bi toliko plakala za Ivorom, nešto manje za Mossiejem, nešto više za Ernestom i neutješno, kao i svi mi, za dražesnim Jemom. Plakala bi ma o kojem se sinu radilo. Padne mi na pamet da se tu nešto ne slaže jer je zapravo moj gubitak nenadomjestiv. Njoj je još dosta toga ostalo.

Između mene i Liama bilo je jedanaest mjeseci razlike. Izašli smo iz njezine utrobe jedno drugome za petama; jedno za drugim, brzinom redaljke, brzinom flerta. Ponekad mi se učini da smo bili ondje zajedno, samo što je on ranije izašao, da me pričeka vani.

“Jesi li dobro, mama? Hoćeš li čaja?”

Promotri me, veoma sitna na velikoj stolici. Dobaci mi oštar pogled i odmahne glavom. I sve se obruši na mene poput prokletstva. S kojim pravom diram u majčinu ljubav, upravljam njome i odbacujem je?

Ja sam Veronica Hegarty. Stojim pokraj sudopera u svojoj školskoj uniformi; petnaest-šesnaest godina mi je; plačem jer me je ostavio dečko, a tješi me žena koja mi se ni za živu glavu ne može sjetiti imena. Ja sam Veronica Hegarty, trideset devet mi je godina, šećerim čaj najljepšoj ženi u Dublinu koja je upravo čula strašnu vijest.

“Nazvat ću gospođu Cluny.”

“Nazvat ćeš je?” kaže. “*Nazvati?*” Jer gospođa Cluny joj je prva susjeda.

“Da, mama”, i ona se odjednom sjeti da joj je sin mrtav. Pogleda me još jedanput da se uvjeri je li to istina, a ja nekako usiljeno kimnem. Nije ni čudo da mi ne vjeruje. I samoj mi je u to teško povjerovati.